

Joanna Kłodkowska

Konstrukttywizm w poradnictwie dla dorosłych : refleksje po spotkaniu z profesorem Spyrosem Kriwasem w Dolnośląskiej Szkole Wyższej

---

Teraźniejszość - Człowiek - Edukacja : kwartalnik myśli społeczno-pedagogicznej nr 2 (50), 127-131

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Konstruktywizm w poradnictwie dla dorosłych. Refleksje po spotkaniu z profesorem Spyrosem Kriwasem w Dolnośląskiej Szkole Wyższej

W Dolnośląskiej Szkole Wyższej już od roku odbywają się Naukowe Seminaria Poradnicze, których pomysłodawczynią i naukową opiekunką jest profesor Bożena Wojtasik. Ponieważ ideą tych spotkań jest stworzenie pewnej „przestrzeni” dla dyskusji doradców oraz poradodawców nad działaniami poradniczymi, uczestniczą w nich zarówno „refleksyjni praktycy”, jak i badacze poradnictwa nie tylko z Wrocławia, ale też z całej Polski. Seminaria składają się z dwóch części. W pierwszej części na ogół ma miejsce wykład zaproszonego gościa – poradodawcy, który prezentuje swoją perspektywę teorii i praktyki poradnictwa, natomiast w części drugiej toczą się dyskusje lub odbywają się warsztaty nawiązujące do treści wystąpienia badacza.

W ramach tegorocznej, drugiej edycji seminaryjnych spotkań, udział w Naukowym Seminarium Poradniczym, które odbyło się 27 listopada 2009, wziął profesor Spyros Kriwas z Pracowni Rozwoju Kariery oraz Poradnictwa Ka-

riery na Wydziale Edukacji Uniwersytetu w Patras w Grecji, doradca kariery, założyciel greckiego biura karier. Profesor wygłosił wykład pod tytułem: *Konstrukcjonizm społeczny i konstruktywizm w poradnictwie kariery: podstawowe problemy teoretyczne oraz praktyczne*. Poruszana przez profesora problematyka konstruowania kariery wzbudzała duże zainteresowanie, dlatego też słuchacze już wcześniej wyrażali chęć poznania „greckiej” perspektywy w celu skonfrontowania jej z własnymi działaniami badawczymi i dydaktycznymi.

W wykładzie S. Kriwasa można było wyróżnić dwa przeplatające się główne wątki: (1) geneza konstruktywizmu i konstrukcjonizmu społecznego i ich wpływ na teorię kariery oraz (2) ich implikacje dla poradnictwa kariery i pracy doradcy kariery. Przejście bowiem od pozytywizmu do nowego paradygmatu konstruktywistycznego – według profesora – oraz socjokulturowy wymiar powstania konstruktywistycznych idei niesie za sobą

zmiany w postrzeganiu i pojmowaniu praktyki poradniczej. Zmiany obejmują trzy poziomy: teorię rozwoju kariery, percepcję i koncepcję własnej kariery, koncepcję tożsamości doradców kariery. Przemiany, jakie nastąpiły w Europie po II wojnie światowej, spowodowały, że kariera stała się zjawiskiem skomplikowanym i nieobiektywnym. Przybiera ona obecnie postać procesu subiektywnego, uwzględniającego całościowe „ewoluowanie” jednostki, w przeciwieństwie do wcześniejszego podejścia, reprezentowanego przez chociażby F. Parsonsa, w którym liczył się jednorazowy, mądry wybór zawodu. Zmiana oznacza zatem przejście od orientacji zawodowej do poradnictwa kariery. Zmiany te muszą być uwzględnione nie tylko w sposobie i jakości procesu pomagania, ale też odnosić się do tożsamości i roli doradcy. Doradca nie jest już ekspertem, lecz facylitatorem sytuacji poradniczej, wspierającym rozwój jednostki w procesie konstruowania kariery.

Profesor S. Kriwas reprezentuje podejście łączące konstruktywizm i konstrukcjonizm społeczny. Połączenie tych pojęć określa mianem „konstruktywizmów”. Konstruktywizm rozumie jako perspektywę epistemologiczną w filozofii nauki, a jego podstawę stanowią przeświadczenia o tym, że każda jednostka nadaje znaczenia psychologicznemu i społecznemu wymiarowi świata oraz wchodzi w kognitywne procesy jego konstruowania. Przy tym do zaprezentowania swoich konstrukcji rzeczywistości oraz do ich komunikowania używa języka. Swój wywód S. Kriwas ilustrował przykładem konstruowania rzeczywistości przez męż-

czynę, który tworzy konstrukcje na temat „swojej kobiety”, myśląc, że nie może ona jeździć dużym, drogim samochodem, ponieważ nie poradzi sobie z jego prowadzeniem. W ten sposób świat nie jest poznawany wprost, ale poprzez nakładanie własnych konstrukcji. Konstruktywizm jest modelem, który traktuje jednostkę jako podmiot aktywny, jako budowniczego, konstruktora wiedzy, a nie jako biernego jej odbiorcę.

Natomiast społeczny konstrukcjonizm wyrasta z określonej postawy epistemologicznej człowieka i nie jest teorią wyjaśniającą. Traktuje język jako kontekstualny twór umieszczony w tkance społecznej, co nadaje mu charakter „kulturowej soczewki”, przez którą patrzy się na świat. Konstrukcjonizm społeczny jest również podejściem skupiającym się na znaczeniu władzy, nie w rozumieniu prawnym, lecz umownym, społecznym. Koncentruje się na władzy, która występuje w relacjach międzyosobowych, w codziennej komunikacji. Myślenie konstrukcjonistyczne rozszerza podejście konstruktywistyczne. Konstruktywizm ustanawia podmiot jako aktywnego działacza – twórcę, konstrukcjonizm kładzie krytyczny nacisk na jednostkowe konstrukcje podmiotów. W poradnictwie, w konstruktywistycznym podejściu do kariery, bierze się pod uwagę takie zmienne, jak: płeć, rasa, narodowość, przynależność kulturowa, aspekty międzykulturowe, tożsamość, nadawanie znaczeń rzeczywistości.

Konstruktywizm i społeczny konstrukcjonizm, często nazywany wspólnie konstruktywizmem, zyskały swoje znaczące miejsce w psychologii i poradnictwie psychologicznym. Zwolennicy kon-

struktywizmu konceptualizują karierę jako wyjątkową interakcję między *Ja* a doświadczeniem społecznym. Owa konceptualizacja uwzględnia to, jak jednostka postrzega siebie, jaki ma do siebie stosunek, jak przekształca siebie na przestrzeni czasu, jak włącza siebie w tę ogólną konstrukcję, jaka jest w działaniu, w dążeniu do celu. Odwołuje się też w szczególny sposób do takich procesów konstruowania siebie, jak autobiografia, narracja, opowiadanie historii życia.

Proces poradnictwa kariery, który jest tworzony pod „parasolem” konstruktywizmu, wymaga, aby doradca wkroczył w psychospołeczną sferę klienta. Zakłada to pewną znajomość całego systemu poradniczego, w ramach którego zarówno doradca, jak i klient wkraczają do niego i w nim współdziałają. Doradca sam nie może zrozumieć osoby jedynie zdobyte nad nią przewagi i obiektywne obserwowanie jej w ramach tego systemu. Musi do niego wejść i przeniknąć do życiowego dyskursu klienta.

Wkład konstruktywizmu do rozumienia rozwoju kariery i poradnictwa kariery polega więc na uwzględnieniu społeczno-kulturowego kontekstu jej rozwoju. Pod jego wpływem, w obszarze poradnictwa kariery, następują zmiany nazewnictwa. Nie mówi się już o autoprezentacji, lecz o konstrukcji siebie; zamiast „Ja jako zespół cech” – narracja siebie, narracyjne *Ja*; „wybór kariery” jest zastępowany planowaniem życia.

Mając na względzie te zmiany, doradcy muszą korzystać z opisów doświadczeń klientów, ponieważ w narracjach mówiących o doświadczeniach życiowych ujawniają się znaczenia, jakie

klient nadaje rzeczywistości. W procesie poradniczym równie istotne jak nadawanie znaczenia doświadczeniom, jest rozpoznawanie wzorów działania, które klient wnosi do procedur poradniczych, np. dominacja w rodzinie, w grupie rówieśniczej, w sąsiedztwie, ponieważ proces doradzania jest procesem relacyjnym. Uważność w poradnictwie jest zadaniem dla klienta i doradcy. Ma ona znaczenie w tworzeniu nowych kategorii, które pomagają doradcy w konstruowaniu interpretacji świata klienta, rozszerzają przyjmowanie nowych informacji, dają świadomość istnienia więcej niż jednej perspektywy widzenia świata. Krytyczna refleksja rozwija uwagę. W procesie pomagania istotną rolę odgrywa więc taka rozmowa między klientem a doradcą, w której porównują oni historie życia, uwzględniając znaczenia, tradycje, kontekst społeczno-kulturowy. Doradca posługuje się umiejętnościami: słuchania i mówienia, korzysta z metafor, doświadczeń życiowych, zachęca i współuczestniczy w kreśleniu drzewa życia zawodowego rodziny, rodzinnego drzewa kulturowego, drzewa własnego życia.

Podejście narracyjne w poradnictwie wyrasta z postmodernistycznego i konstruktywistycznego paradygmatu, który zyskał popularność pod koniec XX wieku w naukach społecznych. Narracyjne poradnictwo kariery – jak widać – jest takim rodzajem konstruktywistycznego modelu, który podkreśla język, dyskurs i rozwój tematu, o którym się mówi. Praca z klientem obejmuje pisanie i przeglądanie osobistych narracji poprzez ich badanie i refleksję nad nimi. Prowadząc ją, zakłada się, że podczas kreowania

narracji o karierze klienci uzyskują pewną łatwość w czynieniu zmian w swojej konstrukcji kariery, w zgodzie z nadrzędnymi, długoterminowymi konstrukcjami. Narracyjny proces pomagania wymaga, aby doradca wziął udział w tworzeniu narracji dotyczących tworzenia kariery wspólnie z klientem. Jest to jego wkład, w ukazywaniu sposobu widzenia pozycji klienta. Ciężar procesu pomagania spoczywa na doradcy, który zna własne miejsce w parze doradca – radzący się i ma świadomość władzy, jaką posiada nad klientem. Doradca kariery zdaje sobie jednak sprawę z tego, że jedynie asystuje klientowi w nakreślaniu jego relacji ze światem społecznym, w tym, co jest jeszcze niezbadane i niejasne. Ważną cechą tej perspektywy jest oczekiwanie, że klient w tym procesie będzie aktywny, w przeciwieństwie do wcześniejszego podejścia, opartego na wiedzy eksperckiej doradcy, w którym klient miał być odbiorcą porady.

Po wykładzie, którego główne tezy starałam się wyżej zrelacjonować, odbyła się krótka dyskusja. Zwrócono uwagę na problem władzy w relacji radzący się – doradca, jak również zastanawiano się nad granicą między doradzaniem a terapią w narracyjnym podejściu do poradnictwa kariery.

Profesor S. Kriwas poprowadził także warsztat zatytułowany: *Strategie poradnictwa kariery zorientowanego na rozwiązywanie problemu*. Prowadzący zaproponował tu trzy ćwiczenia. Pierwsze polegało na wykorzystaniu ciszy jako narzędzia do pracy z klientem. Cisza w tym ćwiczeniu miała służyć – jak to

określił profesor – *do konstruowania siebie*. Ćwiczenie okazało się emocjonujące ze względu na trudność wynikającą z pewnego poczucia dyskomfortu, jaki towarzyszył niektórym uczestnikom w zachowywaniu ciszy. Drugie ćwiczenie było rozmową w parach o własnych odczuciach i refleksjach na temat wysłuchanego wykładu. Rozmowa ta okazała się pretekstem, czy raczej okazją do wyłonienia problemu, o którym można było porozmawiać z profesorem w zaimprovizowanej scenie, przedstawiającej fragment procesu pomagania w poradnictwie kariery zorientowanego na rozwiązywanie problemu. Poradnictwo zorientowane na rozwiązywanie problemu (PZnRP) – jak czytamy w dostarczonym przez profesora materiale – *jest opartym na konstruktywizmie procesie zadawania pytań, w którym doradcy oraz klienci koncentrują się na mocnych stronach klienta, dążąc do poszerzenia jego/jej odpowiedzialności za kierowanie, ewolucję oraz zarządzanie własnymi celami związanymi z karierą*¹. Uczestnik seminarium wchodząc w rozmowę z prowadzącym warsztat, mówił o swoim problemie związanym z pisaniem pracy doktorskiej. Profesor nie udzielał wskazówek, ale pytał o emocje, zachęcając do refleksji. Warsztat kończył, opatrzone komentarzem profesora, film demonstrujący sytuację pomagania. Ciekawe było to, że część uczestników spotkania zrozumiała inaczej pokazany materiał, mianowicie jako pewien żart

¹ S. Kriwas, Warsztat *Strategie poradnictwa kariery zorientowanego na rozwiązywanie problemu*, Materiały szkoleniowe.

sytuacyjny przedstawiający sytuację poradniczą „w krzywym zwierciadle”. Pokaz ten prezentował jednak schemat metody i można powiedzieć, że był pouczający, a zarazem dowcipny.

Podsumowanie warsztatu było okazją do podzielenia się uwagami na temat spotkania z profesorem, jego wykładu i udziału w prowadzonych przez niego ćwiczeniach. Dyskusja na temat konstruktywizmu i konstrukcjonizmu społecznego kontynuowana była także na seminarium doktoranckim B. Wojtasik. Opinie słuchaczy były zróżnicowane. Niektórzy uczestnicy spotkanie określali jako: *interesujące doświadczenie, ciekawe i inspirujące*, twierdzili, że *teoria oraz oparte na niej rozwiązania praktyczne zaprezentowane przez profesora będą pomocne w mojej pracy badawczej*. Inni byli krytyczni wobec wysłuchanych treści, zwłaszcza wówczas, gdy konfrontowali własną aktywność poradniczą z propozycjami przedstawionymi przez profesora.

W rozmowach prowadzonych po odbyciu seminarium uczestnicy poszukiwali „istoty” wykładu oraz warsztatów, zastanawiając się nad znaczeniem budowania odpowiedzialności za siebie radzącego się, nad przeświadczeniem o jego twórczym

potencjale oraz sensem rozumienia historii jego życia. W komentarzach pojawiła się także „gorzka” refleksja dotycząca rozbieżności między rozumieniem poprzez perspektywę konstruktywistyczną rzeczywistości społecznej a jej doświadczaniem przez doradców.

Naukowe seminarium paradoznawcze, którego gościem był S. Kriwas – podobnie jak poprzednie spotkania – stało się okazją do konfrontacji prowadzonych działań doradczych, dydaktycznych i aktywności badawczych jego uczestników z teorią i praktyką mieszczącą się w obszarze poradnictwa kariery, tym razem realizowanego w Grecji. Wzbudziło refleksję nad charakterem „uprawiania” poradnictwa przez słuchaczy seminarium, które – jak można się było przekonać – podąża w kierunku zgodnym z europejskimi trendami. Spotkanie w ramach seminarium zainicjowało namysł nad „konstrukcjonistycznym czytaniem świata”, nad świadomością trudności wynikających z konstruktywistycznego pomagania, czyli bycia twórcą – konstruktorem codzienności i rzeczywistości poradniczej.

Joanna Kłodkowska